

บทนำ

ความทางสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์กล่าวว่า ถิ่นกำเนิดของมนุษย์นั้นอยู่แถบทวีปยุโรป ออฟริกาและเอเชีย ดินแดนทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ตั้งแต่แม่น้ำไนล์ไปจนกระทั่งถึงเมโสโปเตเมีย คือแถบประเทศอียิปต์ ซีเรีย เมโสโปเตเมียและแอสซีเรียนั้น ถือว่าเป็นดินแดนแห่งแรกซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งอารยธรรม ทั้งทางด้านสังคมและการเมือง

ความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและความสนิทสนมกันในระหว่างพวกพ้อง รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ บังคับให้มนุษย์เราต้องมาอยู่รวมกัน ซึ่งเมื่อมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ก็ต้องมีการคุ้มครองซึ่งกันและกัน กฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้บังคับกัน อาจนำมาจากจารีตประเพณี ลัทธิความเชื่อ และวิธีการในการดำเนินชีวิตมาบังคับให้ปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การอยู่เป็นหมู่เป็นเหล่าคงมีชั่วระยะเวลาที่สังคมมนุษย์ยังอยู่ในชั้นแรก ยังรวมกันเป็นกลุ่มไม่ได้ใหญ่นัก ต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์เจริญขึ้นก็มีหัวหน้าหรือผู้นำเกิดขึ้นโดยเลือกตั้งจากผู้มีสติปัญญา มีความกล้าหาญ ยกย่องให้เป็นผู้นำอำนาจปกครองหมู่คณะทั้งหมด เมื่อมีการขยายตัวของหมู่คณะ การมีที่ดินเกิดมีความสำคัญขึ้น ฉะนั้นการถือหลักดินแดนเป็นหลักของหมู่คณะก็เกิดขึ้น และเมื่อต่างตั้งมั่นลงบนดินแดนแห่งใดแห่งหนึ่งแน่นอน ดินแดนก็เป็นข้อผูกพันของบุคคลในหมู่คณะว่าเป็นพวกเดียวกัน ทั้งนี้จึงถือได้ว่าเป็นมูลเหตุให้มีประเทศหรือรัฐเกิดขึ้น^๑

^๑พรณี เปรมัษเฐียร, "แนวนโยบายของรัฐ."

พลเมืองเป็นส่วนประกอบหลักสำคัญของรัฐ หัวหน้าหรือผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองบังคับบัญชา พลเมืองในรัฐหรือที่เรียกว่า "รัฐบาล" จึงมีหน้าที่ปฏิบัติภายในดินแดนของรัฐหลายประการ เช่นตรากฎหมายอันได้แก่บรรดาข้อบังคับ, กฎเกณฑ์, เพื่อให้พลเมืองปฏิบัติตามเพื่อความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบและความยุติธรรมระหว่างบุคคลอันเป็นสมาชิกของรัฐ และมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม ทั้งยังต้องมีหน้าที่ "บำบัดทุกข์ บำรุงสุข" ให้แก่สมาชิกภายในรัฐอีกด้วย และหน้าที่ประการสำคัญที่สุดอีกประการของรัฐบาลก็คือ "หน้าที่ป้องกันประเทศให้พ้นจากการรุกรานของประเทศที่เป็นศัตรู" และบุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ก็คือ "ทหาร"

"ทหาร" นั้นตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๓ ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ผู้ที่รับราชการป้องกันชาติ, นักรบ" ทุกประเทศจำเป็นต้องมีทหารไว้คอยป้องกันประเทศ ทหารเปรียบเสมือนเป็นรั้ว ประเทศเสมือนเป็นบ้าน บ้านใดไม่มีรั้ว มักจะถูกบุกรุกโดยบุคคลที่หวังผลประโยชน์เสมอ เช่นกันประเทศจำเป็นต้องมี "ทหาร" ไว้คอยเป็น "รั้ว" ของประเทศ" คอยทำหน้าที่ปกป้องรักษาไม่ให้ใครมาบุกรุก ย่ำยีอธิปไตยของประเทศได้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะใช้กำลังทหารเพื่อการป้องกันประเทศโดยผ่านทางกระทรวงกลาโหม พระราชบัญญัติจักระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๐๓ บัญญัติไว้ว่า "กระทรวงกลาโหมมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักร จากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในประเทศ โดยจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อการรบหรือการสงคราม เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อการปราบปรามการกบฏและการจลาจล เพื่อช่วยการพัฒนาประเทศ และเพื่อรักษาประโยชน์ของชาติในประการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด" สำหรับการใช้อำนาจกำลังทหารนั้น เป็นหน้าที่ของกองบัญชาการทหารสูงสุดซึ่งมีหน้าที่เตรียมกำลังรบและป้องกันราชอาณาจักร มีผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ซึ่งสามารถจะสั่งการได้ทั้งสามเหล่าทัพ คือ กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ สำหรับประเทศไทยเรานั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแทบทุกท่านเป็นผู้ที่มาจาก "ทหาร" แทบทั้งสิ้น ซึ่งสำหรับความคิดเห็นของผู้เขียนเห็นควรช่วยกับการที่รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงกลาโหมควรจะมาจากผู้เป็นทหารโดยแท้จริง เพราะผู้เป็นทหารย่อมจะเข้าใจวิธีการปกครอง และเข้าใจถึงจิตใจของทหารผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี เนื่องจากตนเองเคยเป็นผู้ใต้บังคับบัญชามาก่อน และความเคารพนับถือในตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่มาจาก "ทหาร" จะได้รับอย่างจริงจังจากบรรดาทหารทั้งสามเหล่าทัพ แต่ความคิดเห็นของบางประเทศอาทิเช่น ประเทศมหาอำนาจอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อที่น่าสังเกตุคือ "...พลเรือนสูงกว่าทหาร ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ถ้าเป็นพลเรือนฝ่ายทหารยอมรับในหลักปฏิบัติการเช่นนี้ และประชาชนทั่วไปก็นิยม..."^๑ ซึ่งความคิดเช่นนี้สมัยหนึ่งเคยคิดจะนำมาใช้กับประเทศไทย แต่ได้รับเสียงคัดค้านอย่างหนักมาจากทุกวงการทหารทุกระดับชั้น และทุกเหล่าทัพ

การใช้กำลังทหารของไทยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ มาตรา ๕๗ บัญญัติไว้ว่า "กำลังทหารพึงมีโดยเหมาะสมแก่ความจำเป็นสำหรับรักษาเอกราช" และมาตรา ๕๘ บัญญัติไว้ว่า "กำลังทหารเป็นของชาติ พึงใช้ในการรบหรือการสงคราม หรือเพื่อปราบปรามการจลาจล การใช้กำลังทหารเพื่อการอื่น ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"

ส่วนการใช้กำลังได้นั้นจำต้องมีอาวุธไว้ช่วยสนับสนุน ทหารจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีอาวุธซึ่งได้รับการอนุญาตให้เป็นผู้ถืออาวุธโดยชอบด้วยกฎหมาย และการที่จะควบคุมผู้ถืออาวุธให้อยู่ในระเบียบข้อบังคับ และอยู่ในความถูกต้องแห่งความประพฤติ ทางราชการทหารจึงได้บัญญัติ "ประมวลกฎหมายอาญาทหาร" และ "วินัยทหาร" ซึ่งหมายถึงการที่ทหารต้องปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทหาร รวมตลอด

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘

ถึงบรรดาภฏ ขอบังคับ ระเบียบ คำแนะนำ คำชี้แจงของผู้บังคับบัญชา ทหารทุกคน ต้องรักษาวินัยโดยเคร่งครัด หากฝ่าฝืนจักถูกลงโทษ หากกองทัพใดมีทหารที่มีวินัย และชวีญติเยี่ยมแล้ว ย่อมเป็นกองทัพที่แข็งแกร่ง กองทัพใดมีวินัยเสื่อมหรือชวีญอนแล้ว กองทัพนั้นย่อมเป็นกองทัพที่อ่อนแอไร้อำนาจ

เพื่อที่จะป้องกันและปราบปรามทหารที่กระทำการอันฝ่าฝืนวินัยทหาร หรือ กระทำผิดคอกฎหมาย จึงได้มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไว้สำหรับดำเนินคดีให้เป็นไปตาม กฎหมาย ขอบังคับและระเบียบแบบแผนฝ่ายทหาร และมีศาลทหารไว้สำหรับพิจารณา พิพากษาลงโทษทหารที่กระทำผิด และมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทหารดำเนินการตามคำ พิพากษาต่อไป นอกจากนี้ อำนาจของศาลทหารนอกจากจะครอบคลุมทหารแล้ว บุคคลบางประเภทเมื่อกระทำผิดก็อาจจะขึ้นศาลทหารด้วย เช่นในกรณีที่มีการประกาศ กฎอัยการศึก หรือกรณีบ้านเมืองอยู่ในภาวะไม่ปรกติ อำนาจของศาลทหารก็ครอบคลุม ไปถึงพลเรือนที่กระทำความผิดบางประเภทด้วย จึงมักจะเกิดปัญหาอยู่เสมอว่า อำนาจ ของศาลทหารมีขอบเขตเพียงใด และจำกัดวิธีใช้หรือไม่ ซึ่งบุคคลส่วนมากแม่แต่ทหาร เองก็ตาม มักจะสงสัยว่า "อำนาจของศาลทหาร" มีขอบเขตการใช้อย่างไร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย